

MÜASİR ŞƏRAİTDƏ MÜƏSSİSƏLƏRDƏ MALİYYƏ UÇOTUNUN TƏŞKİLİNİN PRAKTİK PROBLEMLƏRİ

Daxil olub: 10 dekabr 2025-ci il

Qəbul olunub: 6 may 2026-cı il

Received: 10 December 2025

Accepted: 6 May 2026

Rauf Allahyarov

i.ü.f.d., doktorant, UNEC

allahyarovrauf53@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6295-1563>

DOI: <https://doi.org/10.30546/UNECSR.2026.02.333>

Xülasə

Məqalə müasir şəraitdə müəssisələrdə maliyyə-uçotunun təşkili zamanı ortaya çıxan praktiki problemlərin, xüsusilə də uyğunluq tələbləri və texnoloji innovasiyaların təsirinin araşdırılmasına həsr edilmişdir. Tədqiqatın məqsədi müxtəlif ölçülü müəssisələrdə vergi və mühasibatlıq standartlarına uyğunluğun, informasiya texnologiyalarının tətbiqinin, həmçinin beynəlxalq hesabatlıq tələblərinə riayət olunmasının fərqlənmə xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməkdir. Bu amillərin müəssisələrin rəqabətqabiliyyətinə və idarəetmənin səmərəliliyinə təsiri xüsusi olaraq təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın elmi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, müəssisə idarəçiliyində uyğunluq mexanizmləri ilə texnoloji innovasiyaların qarşılıqlı təsiri araşdırılır və bu istiqamətdə mövcud ədəbiyyata yeni yanaşmalar əlavə olunur. Məqalədə sistemli yanaşma, ümumiləşdirmə və müqayisəli təhlil metodlarından istifadə edilməklə kiçik, orta və böyük müəssisələr arasında uyğunluq səviyyələri, informasiya texnologiyalarının tətbiqi imkanları və beynəlxalq hesabatlığa hazırlıq dərəcələri təhlil olunmuşdur. Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, müəssisə növü dəyişdikcə vergi və mühasibatlıq standartlarına uyğunluğun səviyyəsi də fərqlənir, informasiya texnologiyalarının tətbiqi istehsal, idarəetmə və hesabatlılıq proseslərinin səmərəliliyini artırır, kiçik və böyük müəssisələr arasında beynəlxalq hesabatlıq tələblərinə riayətmə imkanları baxımından nəzərə çarpan fərqlər mövcuddur. Texnoloji yeniliklərin tətbiqi idarəetmə performansını yüksəldir, proseslərin optimallaşdırılmasına şərait yaradır, müəssisələrin yerli və beynəlxalq tələblərə uyğunlaşma qabiliyyətinin formalaşmasında təşkilati strukturlar, resurs potensialı və rəqəmsal hazırlıq səviyyəsi kimi amillərin həlledici rol oynadığını ortaya qoyur. Aparılmış təhlillər ümumilikdə göstərir ki, texnoloji innovasiyaların geniş tətbiqi və uyğunluq tələblərinə riayət edilməsi müəssisələrin effektiv idarə olunması, şəffaflığı və rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: *müəssisə, maliyyə, uçot, innovasiya, idarəetmə, nəzarət.*

PRACTICAL PROBLEMS OF ORGANIZING FINANCIAL ACCOUNTING IN ENTERPRISES UNDER MODERN CONDITIONS

Rauf Allahyarov
PhD, Doctoral Student UNEC

Abstract

The article is devoted to examining the practical problems that arise in the organization of financial accounting in enterprises under modern conditions, particularly the impact of compliance requirements and technological innovations. The aim of the study is to identify the distinguishing features of tax and accounting standard compliance, the application of information technologies, and adherence to international reporting requirements in enterprises of different sizes. The influence of these factors on the competitiveness of enterprises and the efficiency of management is specifically analyzed.

The scientific significance of the study lies in exploring the interaction between compliance mechanisms and technological innovations in enterprise management, thereby contributing new perspectives to the existing literature. Using a systematic approach, generalization, and comparative analysis methods, the article consistently examines the levels of compliance, opportunities for applying information technologies, and degrees of preparedness for international reporting among small, medium, and large enterprises.

The research results show that as the type of enterprise changes, the level of compliance with tax and accounting standards also varies; the application of information technologies increases the efficiency of production, management, and reporting processes; and noticeable differences exist between small and large enterprises in terms of their capacity to meet international reporting requirements. The implementation of technological innovations enhances managerial performance, facilitates process optimization, and demonstrates that organizational structures, resource potential, and the level of digital readiness play a decisive role in shaping enterprises' ability to adapt to local and international requirements. Overall, the analysis indicates that the broad application of technological innovations and adherence to compliance requirements are crucial for effective management, transparency, and increased competitiveness of enterprises.

Keywords: *enterprise, finance, accounting, innovation, management, control.*

ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО УЧЁТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Рauf Аллаxяров
д.ф.н.э., докторант, UNEC

Резюме

Статья посвящена исследованию практических проблем, возникающих при организации финансового учёта на предприятиях в современных условиях, в частности влияния требований соответствия и технологических инноваций. Цель исследования заключается в выявлении особенностей соблюдения налоговых и бухгалтерских стандартов, применения информационных технологий, а также выполнения международных требований к отчётности на предприятиях различного размера. Особое внимание уделено анализу влияния этих факторов на конкурентоспособность предприятий и эффективность управления.

Научная значимость исследования состоит в изучении взаимного влияния механизмов соответствия и технологических инноваций в управлении предприятиями, что дополняет существующую литературу новыми подходами. В статье с использованием системного подхода, методов обобщения и сравнительного анализа последовательно рассмотрены уровни соответствия, возможности применения информационных технологий и степень готовности к международной отчётности на малых, средних и крупных предприятиях.

Результаты исследования показывают, что по мере изменения типа предприятия изменяется и уровень соблюдения налоговых и бухгалтерских стандартов; применение информационных технологий повышает эффективность производственных, управленческих и отчётных процессов; кроме того, между малыми и крупными предприятиями существуют заметные различия в возможности выполнения международных требований к отчётности. Внедрение технологических инноваций повышает управленческую результативность, способствует оптимизации процессов и демонстрирует решающую роль таких факторов как организационная структура, ресурсный потенциал и уровень цифровой готовности, в формировании способности предприятий адаптироваться к местным и международным требованиям.

Проведённый анализ в целом показывает, что широкое применение технологических новшеств и соблюдение требований соответствия имеют важное значение для эффективного управления предприятиями, повышения прозрачности и конкурентоспособности.

Ключевые слова: предприятие, финансы, учёт, инновация, управление, контроль.

Giriş

Müasir şəraitdə müəssisələrdə maliyyə uçotunun təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edən və iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafını təmin etmək üçün əsas rol oynayan sahələrdən biridir. Bu sahə dövlət büdcəsinin, həm də özəl sektordakı müəssisələrin maliyyə resurslarının effektiv idarə olunmasında, iqtisadi qərarların qəbulunda və resursların bölüşdürülməsində əhəmiyyətli bir yer tutur. Lakin bu sahənin tətbiqi ilə bağlı bir sıra praktiki problemlər mövcuddur. Bunlardan bəziləri müasir texnologiyaların və rəqəmsal vasitələrin tətbiqinin maliyyə uçotuna integrasiyasını təmin etməkdə çətinliklər yaratması, habelə vergi və hesabatlılıq sistemlərinin mürəkkəbliyi və müxtəlif normativ-hüquqi tələblərdir. Eyni zamanda müəssisələr arasında maliyyə uçotunun standartlaşdırılması məsələsi də aktualdır, çünki qeyri-dəqiq məlumatların və uçot sistemlərinin uyğunsuzluğu maliyyə hesabatlarının etibarlılığını zədələyə bilər. Maliyyə uçotunun düzgün təşkili, müəssisənin maliyyə vəziyyətinin düzgün qiymətləndirilməsini və gələcək inkişaf üçün strateji qərarların qəbul edilməsini mümkün edir. Bununla belə, praktikada bu prosesin qarşısında duran çətinliklər, məsələn, məlumatların düzgünlüyünün təmin edilməsi, avtomatlaşdırılmış sistemlərin tətbiqi və peşəkar kadrların yetişdirilməsi kimi məsələlər hər zaman önəmli olaraq qalır [1, s. 9]. Müəssisələrdə maliyyə uçotunun düzgün təşkilinin təmin edilməsi yalnız mühasibatlıq sahəsi işçilərinin peşəkar bacarıqlarına deyil, həm də müvafiq qanunvericilik, texnoloji infrastruktur və müəssisə daxilindəki idarəetmə strukturlarının düzgün qurulmasına əsaslanır. Bu sahədə qarşıya çıxan bir sıra praktiki problemlərdən biri də müasir mühasibatlıq proqram təminatlarının müəssisələrə integrasiyasıdır. İnformasiyaların toplanması və işlənməsi üçün ən müasir texnologiyaların tətbiqi, müəssisələrin maliyyə uçotunun effektivliyini artırsa da, bəzi müəssisələrdə bu texnologiyaların tətbiqində çətinliklər yaranır. Xüsusilə kiçik və orta müəssisələr üçün bu integrasiya yüksək maliyyə və vaxt sərfini tələb edir [5, s. 40].

Bir digər ciddi problem isə vergi və digər dövlət orqanları tərəfindən təyin edilmiş hesabatlılıq tələblərinin mürəkkəbliyidir. Hər bir ölkənin vergi qanunvericiliyi və maliyyə hesabatlılığı ilə bağlı tələbləri fərqli olduğu üçün, müasir müəssisələr müxtəlif standartlara uyğun fəaliyyət göstərməlidir. Bu da xüsusilə beynəlxalq əməliyyatlar həyata keçirən müəssisələr üçün çətinliklər yaradır, çünki müxtəlif ölkələrdəki mühasibatlıq və vergi siyasətləri arasında uyğunluq təmin etmək bəzən çətin olur. Əlavə olaraq, müəssisələr arasında maliyyə uçotunun standartlaşdırılmasının olmaması, ümumilikdə müəssisənin maliyyə hesabatlarının keyfiyyətinə mənfi təsir göstərə bilər. Standartlaşdırılmamış uçot sistemləri nəticəsində

mühasibat məlumatlarının etibarlılığı və keyfiyyəti zəifləyir ki, bu da rəhbərliyə və digər maraqlı tərəflərə yanlış maliyyə qərarlarının qəbul edilməsi riskini artırır. Eyni zamanda müəssisələrdə maliyyə uçotunun səmərəli və effektiv aparılması üçün yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanması məsələsi də əhəmiyyətlidir [6, s. 53]. Təcrübəli və bilikli mühasiblər yerli və beynəlxalq hesabatlıq tələblərinə uyğun olaraq mühasibat məlumatlarını düzgün idarə edə bilirlər. Lakin bu sahədə mütəxəssislərin sayının az olması və onların davamlı təlim-tədris proqramlarına cəlb edilməməsi bu növ problemlərin daha da dərinləşməsinə səbəb olur. Bütün bu çətinliklər müəssisələrin maliyyə uçotunu düzgün və səmərəli şəkildə təşkil etməsi üçün əlavə resurslar tələb edir. Təcrübə göstərir ki, müasir mühasibatlıq sistemləri və texnologiyalarının tətbiqi mühasibatlıq sahəsindəki ənənəvi problemləri həll edə və yeni problemlərin ortaya çıxmasına səbəb ola bilər. Bu baxımdan, müəssisələr üçün maliyyə uçotunun müasir tələblərə uyğunlaşdırılması, müvafiq qanunvericiliklə uyğunluq, peşəkar hazırlığın artırılması və texnoloji yeniliklərin tətbiqi məsələləri daim təkmilləşdirilməli və diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır [2].

Müasir şəraitdə müəssisələrdə maliyyə uçotunun təşkilinin praktik problemləri və həlli yolları

Müasir iqtisadi mühitdə müəssisələrin maliyyə uçotunun düzgün təşkili iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişafı və müəssisənin maliyyə sağlamlığının təmin edilməsi üçün olduqca vacibdir. Bu sahə dövlət və özəl sektorda, xüsusilə kiçik və orta müəssisələrdə geniş miqyasda maliyyə qərarlarının qəbul edilməsinə, resursların optimallaşdırılmasına və vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə təsir göstərir. Lakin bu sahənin tətbiqi zamanı bir sıra praktiki problemlər ortaya çıxır. Müasir dövrdə maliyyə uçotunun effektiv təşkilinin qarşısında duran əsas çətinliklərdən biri texnoloji infrastrukturun tətbiqi və müasir mühasibat proqram təminatlarının inteqrasiyası ilə bağlıdır [4].

Müxtəlif mühasibatlıq standartlarının və vergi tələblərinin mürəkkəbliyi, xüsusilə beynəlxalq əməliyyatlar aparan müəssisələr üçün əlavə çətinliklər yaradır. Bu problemlər müəssisələrin maliyyə uçotunun keyfiyyətinə və dəqiqliyinə mənfi təsir göstərə bilər. Maliyyə uçotunun düzgün təşkilinin təmin edilməsi yüksəkixtisaslı mütəxəssislərin yetişdirilməsi və müəssisələrin mühasibat sistemlərinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması ilə sıx əlaqəlidir. Bununla yanaşı, mühasibat məlumatlarının standartlaşdırılmaması və doğru məlumatın əldə edilməməsi müəssisələrin düzgün maliyyə qərarları qəbul etməsini əngəlləyir [5, s. 42].

Müəssisələrdə maliyyə uçotunun düzgün təşkili yalnız hüquqi və texnoloji aspektləri deyil, idarəetmə və strateji qərar qəbulətmə proseslərinə də birbaşa təsir edir. Maliyyə məlumatlarının düzgün işlənməsi və təqdim edilməsi müəssisə rəhbərliyinə qısa və uzunmüddətli qərarlar üçün vacib məlumatlar verir.

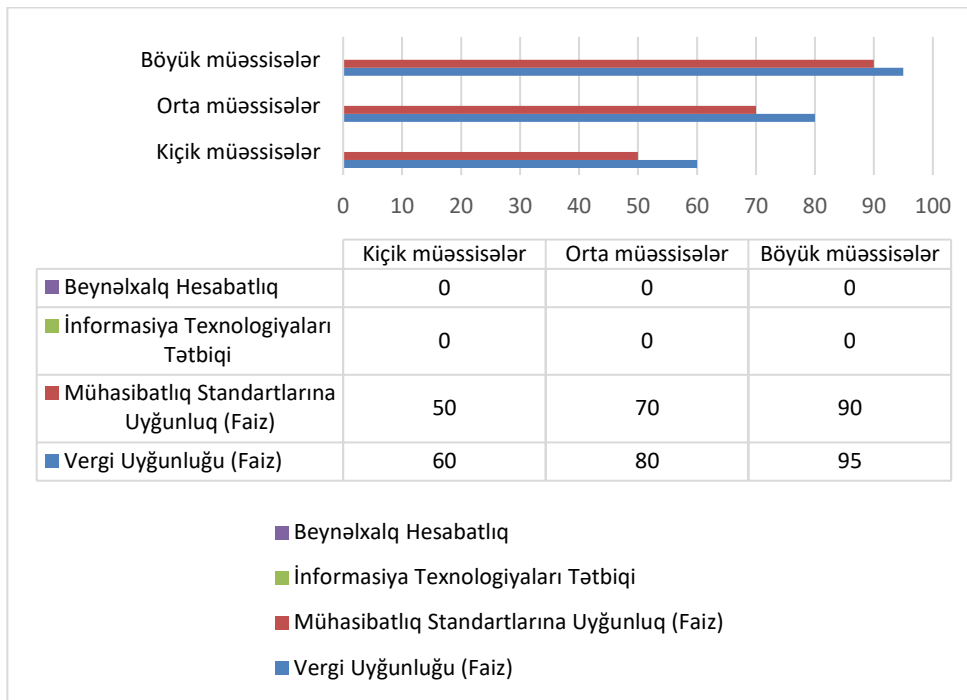
Düzgün təşkil edilmiş maliyyə uçotu müəssisənin performansını və bazar vəziyyətini doğru qiymətləndirməyə imkan verir, bu da onun iqtisadi sabitliyini və inkişafını təmin etməyə kömək edir. Müasir iqtisadi şəraitdə, xüsusən də rəqəmsal transformasiya dövründə mühasibatlıq sahəsində yeni texnologiyaların tətbiqi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Elektron mühasibat sistemləri bulud texnologiyaları və avtomatlaşdırılmış maliyyə proqramları müəssisələrin əməliyyatlarını asanlaşdıraraq, məlumatların dəqiqliyini və etibarlılığını artırır. Eyni zamanda beynəlxalq ticarət və sərhəddüsti əməliyyatlar həyata keçirən müəssisələr üçün maliyyə uçotunun təşkilində əlavə çətinliklər mövcuddur. Fərqli ölkələrin vergi qanunvericiliyi və mühasibatlıq standartları arasında qarşıdurmalar müəssisələrin maliyyə hesabatlarını doğru və vaxtında təqdim etmələrini çətinləşdirir [2, s. 7]. Bu, xüsusilə çoxmillətli şirkətlərdə, müxtəlif hüquqi və vergi sistemləri ilə uyğunluğun təmin edilməsini tələb edir. Bundan əlavə, müəssisə daxilində maliyyə uçotunun təşkilinin effektivliyini artırmaq üçün müvafiq təlim proqramlarının keçirilməsi, peşəkar mühasiblərin yetişdirilməsi və onların biliklərinin mütəmadi olaraq yenilənməsi vacibdir. Mühasibatlıq peşəsinin daima inkişaf edən bir sahə olduğunu nəzərə alaraq mühasiblərin yeni qanunvericilik dəyişiklikləri, texnoloji yeniliklər və maliyyə hesabatlığı ilə bağlı global trendlərlə tanış olmaları tələb olunur [9, s. 7].

Cədvəl 1. Müəssisələrin maliyyə uçotunun doğruluğu və etibarlılığı

Müəssisə növü	Uçotda xətlər (faiz)	Məlumatın əldə edilməsi (saat/hafta)	Mühasibatlıq avadanlıqlarının təkmilləşdirilməsi	İnteqrasiya problemləri (faiz)
Kiçik müəssisələr	15%	5	Az	40%
Orta müəssisələr	10%	3	Orta	30%
Böyük müəssisələr	3%	1	Yüksək	10%

Mənbə: V.Mehdiyev (2024) [5].

Cədvəl 1-də müxtəlif müəssisə növlərində maliyyə uçotunun doğruluğu və etibarlılığı göstərilir. "Uçotda xətlər" sütunu hər bir müəssisə növündəki uçot sistemlərində rast gəlinən səhvlərin faiz nisbətini göstərir. Eyni zamanda "Məlumatın əldə edilməsi" və "İnteqrasiya problemləri" göstərilən saatlar və faizlər, müəssisələrin məlumatları əldə etmə sürətini və yeni texnologiyaların tətbiqindəki problemləri əks etdirir.

Qrafik 1. Müəssisə növlərinə görə uyğunluq və tətbiq səviyyələri

Mənbə: E.O.Cəfərov, F.Ə.Abdullayeva (2018) [12].

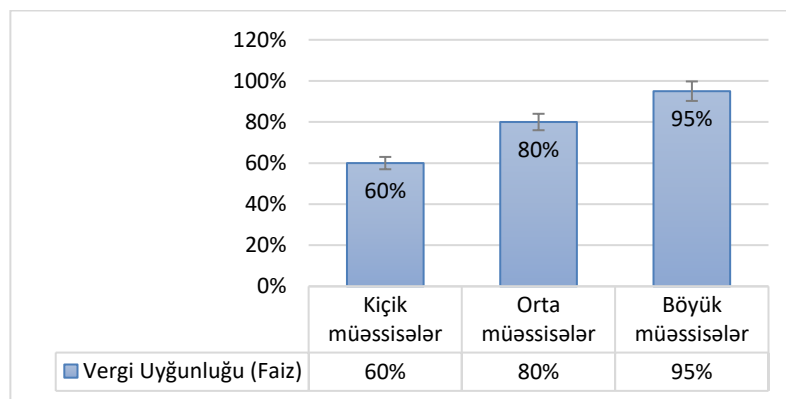
Qrafik 1-də təqdim olunan məlumatlar müəssisələrin müxtəlif xüsusiyyətlərini əks etdirir. Müəssisə növləri üç kateqoriyaya bölünür: kiçik, orta və böyük müəssisələr. Kiçik müəssisələrdə vergi uyğunluğu 60%, mühasibatlıq standartlarına uyğunluq 50%, informasiya texnologiyalarının tətbiqi az, beynəlxalq hesabatlıq isə yüksək səviyyədədir. Orta müəssisələrdə vergi uyğunluğu 80%, mühasibatlıq standartlarına uyğunluq 70%, informasiya texnologiyalarının tətbiqi orta, beynəlxalq hesabatlıq isə orta səviyyədədir. Böyük müəssisələrdə isə vergi uyğunluğu 95%, mühasibatlıq standartlarına uyğunluq 90%, informasiya texnologiyalarının tətbiqi yüksək, beynəlxalq hesabatlıq isə aşağıdır. Bu statistikalar müəssisələrin inkişaf səviyyəsini və qanunlara uyğunluğunu göstərir.

Müəssisə idarəçiliyində uyğunluq və texnoloji innovasiyaların rolunun araşdırılması

Müəssisə idarəçiliyi müasir dövrün ən dinamik və mürəkkəb sahələrindən biridir. Bu sahə müəssisələrin fəaliyyətlərini ən optimal şəkildə təşkil etmək, resurslardan səmərəli istifadə etmək və təşkilati məqsədlərə çatmaq üçün vacibdir. Müəssisə idarəçiliyinin effektivliyi, təşkilatın strateji qərarlarını, strukturunu və daxili proseslərini doğru şəkildə qurmağa və izləməyə bağlıdır. Bu baxımdan, müəssisələrin

daxili və xarici mühitə uyğunluq səviyyələri mühüm rol oynayır. [10, s. 12]. Son illərdə texnoloji innovasiyalar müəssisə idarəçiliyinin təkə strateji, maliyyə və mühasibatlıq sahələrinə deyil, həm də təşkilati struktura, əməliyyatlara və iş mühitinə təsir göstərmişdir. Rəqəmsal transformasiya, süni intellekt, məlumat analitikası, avtomatlaşdırma və digər yeni texnologiyalar, müəssisə idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və sürətləndirilməsi üçün böyük imkanlar yaradır. Bu innovasiyalar müəssisələrin bazar tələblərinə uyğunlaşmasını asanlaşdırır, resursların daha səmərəli istifadəsinə kömək edir və strateji qərarların daha sürətli və düzgün alınmasını təmin edir. Müəssisə idarəçiliyində uyğunluq yalnız daxili əməliyyatlarla əlaqəli deyil, həm də beynəlxalq standartlara və qanunvericiliyə uyğunluğun təmin edilməsini tələb edir. Bu uyğunluq müəssisənin maliyyə hesabatları, vergi öhdəlikləri və digər mühasibatlıq standartlarına riayət etməsini əhatə edir. Həmçinin müəssisələr texnoloji yenilikləri tətbiq edərək öz fəaliyyətlərini beynəlxalq rəqabət mühitinə uyğun şəkildə inkişaf etdirirlər. Bu araşdırma, müəssisə idarəçiliyində uyğunluğun və texnoloji innovasiyaların rolu arasında əlaqəni, eləcə də bu iki sahənin müəssisə fəaliyyətlərinin səmərəliliyinə necə təsir etdiyini analiz etməyi məqsəd qoyur. Müəssisələrin bu yenilikləri necə qəbul etdikləri və tətbiq etdikləri, onların ümumi idarəetmə performansını necə yaxşılaşdırdığı, eləcə də qlobal iqtisadiyyatdakı dəyişikliklərə necə cavab verdikləri mövzusunun əsas tədqiqat sahələrindən olacaqdır [12, s. 6].

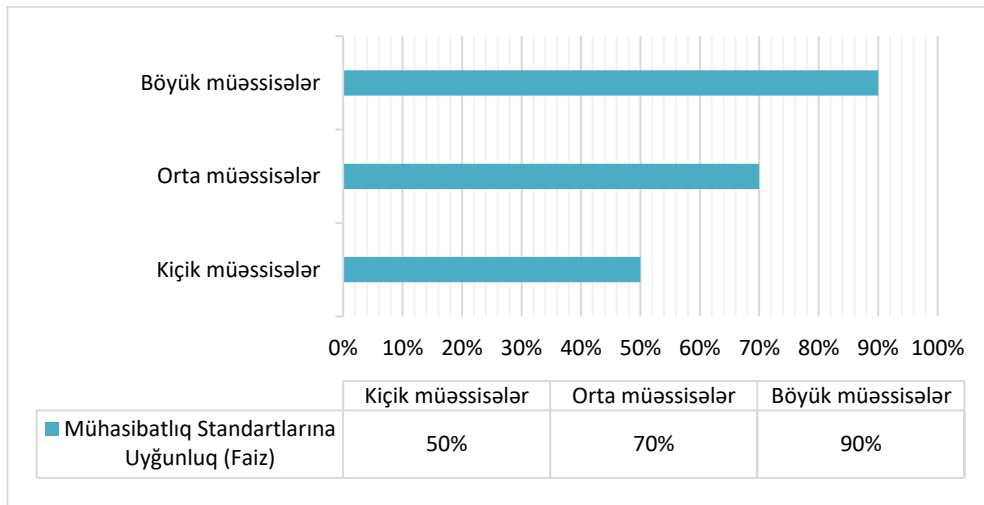
Müəssisə idarəçiliyində uyğunluq və texnoloji innovasiyaların təsirini daha ətraflı şəkildə təhlil etmək üçün müxtəlif statistik cədvəllər və qrafiklər istifadə edilə bilər. Aşağıda, müəssisələrin vergi uyğunluğu, mühasibatlıq standartlarına uyğunluq, informasiya texnologiyaları tətbiqi və beynəlxalq hesabatlıq üzrə vəziyyətlərini əks etdirən bu mövzuya aid bəzi statistik cədvəllər təqdim olunur.

Qrafik 2. Müəssisələrin vergi uyğunluğunun faiz göstəriciləri

Mənbə: S.Y.Muslumov (2020) [6].

Qrafik 2-də müəssisələrin vergi qanunlarına uyğunluq faizlərini göstərir. Kiçik müəssisələrdə vergi uyğunluğu aşağı səviyyədə olsa da, böyük müəssisələrdə bu faiz yüksəkdir. Bu, müəssisə ölçüsünə görə vergi uyğunluğunun artdığını göstərir.

Qrafik 3. Mühasibatlıq standartlarına uyğunluq

Mənbə: Q.R.Rzayev (2006) [4].

Mühasibatlıq standartlarına uyğunluq da müəssisə növünə görə dəyişir. Kiçik müəssisələrdə bu faiz 50%-ə qədər enir, orta müəssisələrdə 70%-ə, böyük müəssisələrdə isə 90%-ə yüksəlir. Bu, müəssisə ölçüsünün mühasibatlıq uyğunluğuna təsir etdiyini göstərir [11, s. 11].

Müəssisə idarəçiliyində uyğunluq və texnoloji innovasiyaların rolu, müəssisələrin ümumi fəaliyyətinin səmərəliliyini artıran əsas amillərdən biridir. Bu xüsusiyyətlər arasında mövcud əlaqə müəssisələrin strateji qərarlarını və gündəlik əməliyyatlarını necə təşkil etdiklərini müəyyən edir. Yuxarıdakı cədvəllər müəssisə növünə görə müxtəlif sahələrdə uyğunluq səviyyələrinin fərqliliklərini və texnoloji yeniliklərin təsirini açıq şəkildə göstərir.

Böyük müəssisələr geniş resurslara malik olmaları sayəsində həm vergi uyğunluğunda, həm də mühasibatlıq standartlarına riayətdə yüksək nəticələr əldə edirlər. Bununla yanaşı, böyük müəssisələrdə informasiya texnologiyalarının tətbiqi yüksəkdir və bu, onların əməliyyatlarını daha səmərəli idarə etmələrinə imkan verir. Beynəlxalq hesabatlıq məsələsində isə böyük müəssisələrin yerli və daxili tələblərə önəm vermələri səbəbindən bu sahədə daha aşağı göstəricilər əldə edilir. Bu da onların beynəlxalq səviyyədə standartlara uyğunluqlarını daha az prioritet etmələrini göstərir [8, s. 10].

Orta müəssisələr isə texnoloji yenilikləri daha çox tətbiq etməyə başlayır, lakin hələ də bu sahədə böyük müəssisələrə nisbətən bir qədər geridə qalırlar. Mühəsibatlıq və vergi uyğunluğu səviyyələri orta səviyyədədir və informasiya texnologiyalarının tətbiqi də orta səviyyədədir. Bu müəssisələr üçün texnoloji yeniliklər müsbət təsir göstərir, amma onların resursları hələ də bu yenilikləri ən yüksək səviyyədə tətbiq etməyə imkan vermir [7, s. 5].

Kiçik müəssisələrdə isə texnoloji yeniliklərin tətbiqi və beynəlxalq hesabatlıq tələblərinə uyğunluq ən aşağı səviyyədədir. Bu müəssisələr resurs baxımından məhduddurlar, vergi və mühəsibatlıq standartlarına uyğunluqları daha aşağıdır. Bu səbəbdən kiçik müəssisələrdə texnoloji inkişafın tətbiqi məhdud və tədricən həyata keçirilir. Bununla yanaşı, kiçik müəssisələrin vergi uyğunluğu və mühəsibatlıq standartlarına uyğunluğu da nisbətən daha azdır, çünki onlar maliyyə və resurs baxımından daha məhdud imkanlara sahibdirlər. Ümumilikdə müəssisələrin ölçüsü və mövcud resursları onların texnoloji yeniliklərə uyğunluğunu və müxtəlif sahələrdəki uyğunluq səviyyələrini müəyyən edir. Böyük müəssisələr daha çox texnologiyaları tətbiq edərək, beynəlxalq və yerli qanunvericiliklərlə uyğunluqlarını artırır, amma kiçik və orta müəssisələrdə bu proses daha az inkişaf etmişdir. Müəssisələr üçün texnoloji yeniliklər və uyğunluq tələblərinə riayət etmək, onları bazarda daha çevik və rəqabətə davamlı edir, bu da onların ümumi fəaliyyətlərinin səmərəliliyini artırır [9, s. 13].

Nəticə

Bu tədqiqat müəssisə idarəçiliyində uyğunluq və texnoloji innovasiyaların rolunu araşdıraraq müəssisələrin fəaliyyətlərini optimallaşdırmaq və bazar tələblərinə uyğunlaşmaq üçün bu iki amilin necə qarşılıqlı təsir göstərdiyini ortaya qoyur. Müəssisə növünə görə vergi uyğunluğu, mühəsibatlıq standartlarına uyğunluq, informasiya texnologiyalarının tətbiqi və beynəlxalq hesabatlıq sahələrindəki fərqliliklər müəssisələrin fəaliyyətinin müxtəlif aspektlərini yaxşı başa düşməyə kömək edir.

Məqalədə əldə edilən nəticələr göstərir ki, böyük müəssisələr daha çox resursa malik olduqları üçün vergi və mühəsibatlıq uyğunluğunda yüksək nəticələr əldə edirlər. Eyni zamanda bu müəssisələr texnoloji yenilikləri daha çox tətbiq edir və beynəlxalq hesabatlıq tələblərinə uyğunluqda müsbət nəticələr əldə edirlər. Orta və kiçik müəssisələr isə resurs məhdudiyyətləri ilə üzləşdikləri üçün texnoloji yeniliklərin tətbiqində və beynəlxalq uyğunluqda daha aşağı göstəricilərə malikdirlər.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev, K. et al. (2024). Assessment of the current state and prospects for the development of the digital economy of the Republic of Azerbaijan / K.Abdullayev, S.Badalova, A.Mustafayev, M.Zeynalov, A. Babayeva // Journal of advanced research in economics and management sciences, 15(2), pp.1–15. [https://doi.org/10.14505/tpref.v15.2\(30\).06](https://doi.org/10.14505/tpref.v15.2(30).06)
2. Əlizadə, S. E. (2021). Xidmət sferası müəssisələrində maliyyə hesabatlarının milli qanunvericiliyə və beynəlxalq standartlara uyğun tətbiqi məsələləri. –[Elektron resurs]. - <https://unec.edu.az/application/uploads/2022/04/lizad-Samir-El-in.pdf>
3. Əliyeva, A. H. (2016). Mühəsibat uçotu: Dərs vəsaiti. Bakı. Elm və Təhsil Nəşriyyatı. <https://www.anl.az/el/Kitab/2018/02/2016-2447.pdf>
4. Rzayev, Q. R. (2006). Mühəsibat uçotu və audit: Dərslik. Bakı: Tədris-Maliyyə Mərkəzi. <https://tedris-maliyye.az/images/books/Muhasibat%20ucotu%20ve%20audit.pdf>
5. Mehdiyev, V. (2024). Harmonization of capital accounting in Azerbaijan commercial enterprises in accordance with IFRS requirements. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series “Economics”, 11(1), pp.40–49. <https://doi.org/10.52566/msu-econ1.2024.40>
6. Muslumov, S.Y. (2020). The Azerbaijani model of setting up accounting system based on the International Financial Reporting Standards. Audit, 28(2), pp.52–58. -<https://audit-journal.az/files/articles/53.pdf>
7. Dumitru, V. F., Ionescu, B.-Ş., Rîndaşu, S.-M., Barna, L.-E.-L., & Crişman, A.-M. (2023). Implications for sustainability accounting and reporting in the context of the automation-driven evolution of ERP systems. Electronics, 12(8), p.1819. - <https://doi.org/10.3390/electronics12081819>
8. Lulaj, E., Dragusha, B., & Hysa, E. (2023). Investigating accounting factors through audited financial statements in businesses toward a circular economy: Why a sustainable profit through qualified staff and investment in technology? Administrative Sciences, 13(3), p.72.- <https://doi.org/10.3390/admsci13030072>
9. Kerr, D. (2025). A review of AI and its impact on management accounting: Toward intelligent accounting systems. Journal of Risk and Financial Management, 18(6), p.340.- <https://doi.org/10.3390/jrfm18060340>
10. Georgiou, I. (2024). Blockchain for accounting and auditing: Challenges and future research directions. Journal of Risk and Financial Management, 17(7), p.276.- <https://doi.org/10.3390/jrfm17070276>
11. Bobryshev, A. (2023). Sustaining growth or boosting profit: Accounting tools in process-based management (case of manufacturing firms). Journal of Risk and Financial Management, 16(2), p.92.- <https://doi.org/10.3390/jrfm16020092>
12. Cəfərov, E. O., Abdullayeva, F. Ə. (2018). “Borclar üzrə məsrəflər” adlı 23 №-li Mühəsibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına uyğun olaraq maliyyə əməliyyatlarının mühəsibat uçotunda əks etdirilməsinə dair bəzi məsələlər. Bakı. Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları Fondu.